

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

ਜੀ.ਡੀ. ਖੋਸਲਾ, ਸੀ.ਜੇ., ਐਸ.ਐਸ., ਦੁਲਟ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ,  
ਜੇ.ਜੇ.

ਰੂਪ ਰਾਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ,

1953 ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 154

22/12/1960

ਟੋਰਟ-ਮਾਸਟਰ ਅਤੇ ਨੌਕਰ-ਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਦੇਣਦਾਰੀ-ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੀ ਹੱਦ-ਕੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,

ਉੱਥੇ ਇਸਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਹੱਦ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨੌਕਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬਦੇਹ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਕੋਰ ਕੰਮ ਲਈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੇਣਦਾਰੀ ਸਿਰਫ ਉਸ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ, ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ

ਅਨੁਵਾਦਕ ਸੁਖਪਾਲ ਕੌਰ

ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਸਰਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

8 ਜਨਵਰੀ, 1960 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਗੋਸਾਈਂ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲਾਰੋ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਕੇਸ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਜੀ. ਡੀ. ਖੋਸਲਾ, ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਦੁਲਟ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 22 ਦਸੰਬਰ, 1960 ਨੂੰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ। ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਟੇਕ ਚੰਦ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਗੋਸਾਈਂ ਵਾਲੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ 15 ਮਾਰਚ, 1961 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਸਬ-ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਜਲੰਧਰ, ਮਿਤੀ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ, ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ। 7,000 ਅਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੰ. 2 ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕ ਲਾਗਤ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਿ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਖ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੰ. 1, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੰ. 1 ਨੂੰ ਯੂਆਈਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਰਚੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ।

ਵਾਈ ਪੀ ਗਾਂਧੀ, ਕੇ ਸੀ ਨਈਅਰ ਅਤੇ ਐਸ ਐਸ ਸੋਢੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਐਚ.ਐਸ. ਡੋਰੀਆ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵਧੀਕ ਵਕੀਲ।

### ਆਰਡਰ

ਦੁਲਟ, ਜੇ. .-ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਇਸ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ।

ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ, 1950 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ, ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਨੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਰੂਪ ਰਾਮ ਦੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰੂਪ ਰਾਮ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਕੱਟਣੀ ਪਈ। ਇਸ ਲਈ, ਰੂਪ ਰਾਮ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਟਾਂ ਇਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਮੋਟਰ ਟਰੱਕ ਦੀ ਬੇਧਿਆਨੀ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।

ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੜਕੀ ਪੁਲ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਜਾਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਟਰੱਕ, ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ

ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੁਦਈ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਡਰਾਈਵਰ ਹਰਜਾਨੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਸੀ. 7,000 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਟਰੱਕ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੋਦਾਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਹੇ ਦੇ ਐਂਗਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਹਾਈਵੇਅ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਈਵੇਅ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਤੇ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁਦਈ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 1000 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 7,000 ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਲਾਗਤ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰੂਪ ਰਾਮ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਦਈ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਟਕਰਾਅ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ

ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਲਈ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ :-

(1) ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 2 (ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ, ਡਰਾਈਵਰ) ਦੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ?

(2) ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਦੋ ਸਵਾਲ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦ ਪੈਨਿਨਸੁਲਰ ਐਂਡ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਟੀਮ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ (1) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਖੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਮੁਦਈ-ਕੰਪਨੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਪੈਨਿਨਸੁਲਰ ਐਂਡ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਟੀਮ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨੌਕਰ, ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਡੈਕਯਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ ਡਰ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਘੋੜਾ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ 'ਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੁਦਈ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। 350 ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਅਵਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰ ਬਾਰਨੇਸ ਪੀਕੋਕ, ਚੀਫ਼

ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ, ਉਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ 1858 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤਾਜ ਨੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਕੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੀ। ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਾਜ ਵਾਂਗ, ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਕਠੋਰ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜਿੱਥੇ ਸੰਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ', ਉਥੇ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਦੋਹਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਾਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ' ਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਗੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਡੈਕਲਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਐਕਟ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ

ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਦਈ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਵੇਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਰਨ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਮਾਲਕ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300 ਅਤੇ 1858 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ 1858 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਲਈ, ਦ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਅਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਟੀਮ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦੇ

ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ 1861 ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ, ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰ ਬਾਰਨੇਸ ਪੀਕੋਕ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਮੰਡਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ।

ਸਰ ਬਾਰਨੇਸ ਪੀਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਕ ਆਮ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ, ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਦੇਣਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰੈਂਕਿਨ, ਸੀ.ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੀ. ਸੀ. ਘੋਸ਼, ਜੇ., ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬਨਾਮ ਸ੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਾ ਚੌਧਰੀ (1) ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਸਨ)। ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ-

ਅਨੁਵਾਦਕ ਸੁਖਪਾਲ ਕੌਰ



"ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੀ. ਅਤੇ ਓ. ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਆਚਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ. ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਸੂਬੇ ਬਨਾਮ ਖੁਸ਼ਾਲਦਾਸ (2) ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ—

"ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਅਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਟੀਮ ਨੈਵੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ (3) ਵਿੱਚ ਸਰ ਬਾਰਨੇਸ ਪੀਕੋਕ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਡੋਬੀਆ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ. ਅਤੇ ਓ. ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ

ਠਹਿਰਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਫਰਕ ਹੈ। , ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਗੋਦੀ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੇਸਿੰਗ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਪੁਲ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਜਾਂ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਡ੍ਰਾਈਵਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਦੁਆਬੀਆ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮਝੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਨੌਕਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਗਲਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਪਟਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।

ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਹੱਦ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਜੇ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੋਵੇ। ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ

ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਾਲਕ ਦੀ ਵਿਕਾਰੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1 ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿ ਨੌਕਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ. ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਨੌਕਰ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਏ. ਕਾਕ੍ਰਾਫਟ (1) ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸੇਸ਼ਾਗਿਰੀ ਅਈਅਰ ਜੇ. ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ "ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਫਾਰ ਇੰਡੀਆ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਹਰੀ ਭੀਨਜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (2) ਵਿੱਚ ਉਠਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਲੂਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵੱਧ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੰਬਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਦੋਸ਼, ਜੇ ਸੱਚ ਹੈ, ਰਾਜ

ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਅਵਾ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਝੂਠ ਹੈ। . ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੁਰਲੀਧਰ (3) ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਰੂਪ ਆਰ ਦ ਪੁ ਅਤੇ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੱਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸਰਕਾਰੀ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦੁਆਬੀਆ ਨੇ ਇਸਨੂੰ 'ਕਾਰਜਕਾਰੀ' ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹੀ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਗੇ, ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਰਾਜ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਨੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਵਭਜਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ

ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ (1), ਜੇਨਕਿੰਸ ਸੀ.ਜੇ., ਪੰਨਾ 325 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ-  
ਅਨੋਬ ਦੁਲਟ

"ਪਰ ਇਹ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ 'ਜਿੱਥੇ ਨਿਭਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਡਿਊਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਲਤੀ ਲਈ ਮਾਲਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"

ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਟੋਬਿਨ ਬਨਾਮ ਦ ਕਵੀਨ (2) ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਘੁਬਰ ਦਿਆਲ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੇ.ਜੇ., ਮੁਹੰਮਦ ਮਿਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਇਬਰਾਹਿਮ ਖਾਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਅਵਧ (1), ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਗਹਿਣੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਨਜ਼ੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਜ਼ੀਰ ਨੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਅਵਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਨ ਲਾਲ, ਜੇ., ਨੇ ਕਿਹਾ-

"ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ।

"ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।"

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਾਓਫ ਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਰੈਟੀਗਨ ਸੀਜੇ ਨੇ ਜੇਮਸ ਸਾਇਮੰਡਜ਼ ਇਵਾਨਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਕੱਤਰ (2) - ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ।

"ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ।"

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਆਧਾਰ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਣਾ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਹਾਰਕ ਦੇਣਦਾਰੀ ਜੇਕਰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਬੇਲੋੜਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। 1875 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ, ਨੋਬਿਨ ਚੰਦਰ ਡੇ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਲਈ ਰਾਜ ਸਕੱਤਰ, (1)। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਂਜੇ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰਜਾਨੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, ਕੋਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ. ਅਤੇ ਓ. ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਹਰੀ ਭੀਨਜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (2) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼. ਏ. ਐੱਮ. ਰੌਸ ਬਨਾਮ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ (3) ਵਿੱਚ ਵਾਲਿਸ ਜੇ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਕੇਸ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਕਠੋਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਖਾਸ ਨੌਕਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ

ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸੱਦਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਸਰਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਲਈ ਰਾਜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੀਬ ਡਿਊਟੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ, ਉਸ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਦੁਆਬੀਆ ਨੂੰ ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈਕੋਰਟ, ਮਾਊਂਟ ਵਿਦਿਆਵਤੀ ਬਨਾਮ ਲੋਕੁਮਲ (1) ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪੈਦਲ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਕਾਰ ਨੇ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਲਈ ਰਾਜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸੀ ਜਵਾਬਦੇਹ. ਡੇਵ ਜੇ., ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਂਚੂ ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ



ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਪੀ. ਅਤੇ ਓ. ਕੇਸ ਸਮੇਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਥਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ-

"ਇਹ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਹੁਣ ਮਹਿਜ਼ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਹੁਣ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰਾਜ. ਹਰ ਰੋਜ਼, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਆਮ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ"।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਦਾਓਬੀਆ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਵਿਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਸਲੀਲ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਦਦ ਲਈ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਉਸ ਐਕਟ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਅਜੀਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਵਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਨਾ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਾ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਕਾਇਲ ਹਾਂ

ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਆਮ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪਹਿਲਾ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੇਸ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।